

Sveriges frivilliga försvarsorganisationer

– så backar de upp myndigheter och kommuner

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

De frivilliga försvarsorganisationerna är resurser för både civila myndigheter och Försvarsmakten vid svåra samhällsstörningar och totalförsvarets behov. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har tagit fram den här broschyren i samarbete med de frivilliga försvarsorganisationerna. Här finns exempel på organisationernas kompetenser och hur de förstärker såväl förmågan som uthålligheten hos ansvariga aktörer – centrala myndigheter, länsstyrelser, kommuner, regioner och räddningstjänster. Här får du också veta mer om hur du går tillväga för att stärka din organisations beredskap med hjälp av de frivilliga försvarsorganisationerna.

Försvarspolitisk inriktning

Såväl regeringen som Försvarsberedningen lyfter fram de frivilliga försvarsorganisationernas betydelse för krisberedskapen och totalförsvaret. Några av de politiska inriktningarna är att:

- de frivilliga försvarsorganisationernas möjlighet att bidra till totalförsvaret och därmed även samhällets krisberedskap bör långsiktigt säkerställas.
- de frivilliga försvarsorganisationerna är en effektiv och viktig resurs.
- centrala myndigheter, kommuner och regioner bör i högre grad eftersträva samverkan med berörda frivilligorganisationer.
- det är viktigt att det finns strukturer som gör att aktörerna snabbt kan nå frivilligresurser när en händelse inträffar, och att det på förhand finns planer och rutiner för hur frivilliga ska engageras i hanteringen av händelsen.
- formerna för att ta del av frivilligheten bör förbättras.

Utbildad och engagerad förstärkning

Alla offentliga aktörer ansvarar för att lösa sina uppgifter så långt det är möjligt även under svåra samhällsstörningar. Om myndigheter och kommuner (primärkommuner och landstingskommuner) inte är dimensionerade så att befintliga resurser räcker till vid sådana händelser, så kommer det att behövas förstärkning. Det kommer att tydliggöras bland annat i planeringen för totalförsvaret.

Frivilliga försvarsorganisationer har funnits i Sverige i mer än 100 år. Organisationernas medlemmar är en del av samhällets resurser som vid behov kan ha uppdrag för och även krigsplaceras hos den aktör de stödjer.

Regeringen har pekat ut 18 frivilliga försvarsorganisationer som tillsammans har omkring 350 000 medlemmar. De finns på lokal nivå i hela landet. Deras uppdrag grundfinansieras av statliga medel genom MSB och Försvarsmakten. Verksamheten regleras i en särskild förordning.

De frivilliga försvarsorganisationerna bidrar bland annat till ökad förmåga inom de prioriterade områden som MSB har identifierat. De har också till uppgift att förmedla viktig information från ansvariga aktörer till allmänheten inom krisberedskapen och totalförsvaret.

Maria Lindkvist Dädeby

Trafikverket

Trafikverket samarbetar med flera frivilliga försvarsorganisationer när det behövs förstärkning vid större samhällsstörningar eller händelser. De frivilliga bidrar vid till exempel byggnation av tillfälliga broar, flygspaning och vid kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära hot (CBRN).

Ett annat område är att bemanna det sextiototal bandvagnar som ingår i den så kallade bandvagnsstyrkan med förare och radiooperatörer. Den är en viktig resurs för Trafikverket, men även för hela samhället när vägar inte är farbara eller saknas eller när samband måste upprättas. Bandvagnarna har använts ett flertal gånger i skarpt läge – exempelvis vid skogsbranden i Västmanland 2014. Trafikverket kunde då mobilisera bandvagnar inom några timmar och de var sedan igång dygnet runt i mer än en vecka.

– Det krävs mycket personal för att kunna hålla igång en resurs som bandvagnsstyrkan dygnet runt. Vid kriser behöver vi vår ordinarie personal i myndigheten och vi kan inte ha förare och annan förstärkningspersonal anställda som bara väntar på att rycka ut. Samarbetet med frivilliga försvarsorganisationer löser det dilemmat. Det är en förutsättning för att bandvagnsstyrkan ska finnas.

Maria Lindkvist Dädeby, tidigare chef för avdelningen för samhällsskydd och beredskap, Trafikverket

Frivilliga försvarsorganisationer stärker förmågan

Hur löser din organisation skiftarbete dygnet runt i många veckor, transporter när speditioonsfirmor inte kan verka och kommunikation utan tillgång till mobiltelefoni eller internet? Vid större eller långvariga samhällsstörningar kan det uppstå en mängd problem om ordinarie resurser inte räcker eller inte finns tillgängliga.

Ledning och kommunikation

Frivilliga från försvarsorganisationerna kan bland annat bistå med upprättandet av lägesbild, stöd för ledning från alternativ plats, hantering av WIS (webbaserat informationssystem) och Rakelsystemet samt kriskommunikatörer för intern och extern kommunikation.

Uthållighet och logistik

När ordinarie personal inte räcker till för dygnets alla timmar kan frivilliga från försvarsorganisationerna bistå med att sköta reservkraft och bemanna lokaler, hantera transportlogistik såväl på väg som till sjöss och i luften, framkomlighet i svårtillgänglig terräng och sköta förnödenhetsförsörjning. Några exempel är bandvagnförare och motor- och transportenheter.

Specialistkompetens

Vid allvarliga händelser kan frivilliga från försvarsorganisationerna bidra med specialistkompetenser inom många områden, till exempel kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära hot (CBRN), livsmedelssäkerhet och akut massvaccination av lantbruksdjur.

Andra förstärkningsresurser som frivilliga försvarsorganisationer utbildar är:

- Frivilliga Resursgruppen, FRG.
- Räddnings- och sjöräddningshundar.
- Resursgrupper i kärnkraftslän.
- Stöd inom djurhållning.

Förbered samarbetet

Behov

Grunden för ett samarbete med frivilliga försvarsorganisationer är myndighetens eller kommunens behov av förstärkning vid kris och höjd beredskap.

- Analysera kraven på myndigheten eller kommunen vid kris och höjd beredskap.
- Identifiera behov och områden där myndigheten eller kommunen behöver förstärkning. Det kan vara ökad personalvolym vid vissa tillfällen eller över tid (skiftarbete) eller speciella kompetenser.

Dialog

Genom dialog med en eller flera frivilliga försvarsorganisationer matchas era behov med resurser. Samarbetet preciseras när det gäller omfattning, kompetenser och tidsramar.

- Kontakta organisationerna via frivilligaforsvarsorganisationer.se. Det går även bra att ta kontakt med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) eller Försvarsmakten för mer information.
- Boka in möten med en eller flera frivilliga försvarsorganisationer.

Överenskommelse

En överenskommelse med den frivilliga försvarsorganisationen är grunden för det fortsatta samarbetet.

- Beskriv vilka områden som stödet ska gälla.
- Beskriv rollfördelning och villkor för samarbetet.

Utbildning och avtal

De frivilliga försvarsorganisationerna rekryterar och utbildar medlemmar utifrån överenskommelsen om samarbete. De är experter på att genomföra utbildningar.

- Bestäm vilken utbildning som behövs för de medlemmar som ska utgöra förstärkningsresursen. Det kan vara kompletteringsutbildningar eller grundutbildningar, beroende på området.
- Teckna avtal med de utbildade medlemmarna. Vid en insats rekommenderar MSB att de frivilliga anställs av den myndighet eller kommun de är kopplade till.
- Vid behov kan de frivilliga också krigsplaceras inför höjd beredskap. Då är de skyldiga att inställa sig om regeringen beslutar att aktivera den allmänna tjänsteplikten.

Frivilliga redo för insats

Utbildade personer som organiseras av de frivilliga försvarsorganisationerna skapar förmåga.

- Vidmakthåll förstärkningspersonernas engagemang och kompetens. Integrera dem i planeringen och i övningar för kris eller höjd beredskap.
- Se över mottagarkapacitet, så att det finns fungerande strukturer, rutiner och processer för att effektivt nyttja förstärkningen vid insats.
- Håll regelbunden kontakt med organisationen.

Frivilliga försvarsorganisationer är utvecklingsbara!

Hittar ni inte den kompetens ni behöver hos de frivilliga försvarsorganisationerna? Berätta vad ni behöver – de frivilliga försvarsorganisationerna kan axla nya uppdrag.

Leif Isberg

Länsstyrelsen i Västra Götaland

Västra Götaland håller på att bygga upp förstärkningsresurser. Utöver de operativa förstärkningsresurserna finns här en grupp med samordnare som larmar ut de frivilliga. Det gör att länsstyrelsens tjänstemän i beredskap bara behöver ringa ett enda samtal för att nå alla frivilligresurser.

– Vid en samhällsstörning behöver vi snabbt kunna förstärka myndigheten. Det gör vi genom samarbete med de frivilliga försvarsorganisationerna som jag upplever är mycket kompetenta och engagerade. Frivilliga Flygkåren till exempel, är en vital resurs i ett stort län för rekognosering och lägesinformation.

I länet har man identifierat behov av sambands- och stabspersonal, transport och logistik samt en mer allmän kompetens i form av en regional frivillig resursgrupp. Dessa behov baseras på länsstyrelsens risk- och sårbarhetsanalys samt på arbetet med civilt försvar.

Förstärkningsresurserna behövs för att länsstyrelsen ska klara sina uppgifter vid kriser och höjd beredskap.

– Frivilligorganisationerna levererar när det verkligen gäller – det såg vi bland annat under skogsbränderna 2014 och 2018.

Leif Isberg, tidigare länsexpert regional ledning och samordning, Länsstyrelsen Västra Götalands län

När något händer

Med rätt behovsanalys och förberedelser finns utbildade och övade förstärkningsresurser som är redo att ställa upp när det uppstår ett allvarligt läge. Då ska det gå enkelt och snabbt att nyttja resurserna. Krisberedskapen och totalförsvaret styrs av olika regelverk. För att använda frivilliga i fredstid rekommenderar MSB att den frivilliga anställs. Om den frivilliga ska tjänstgöra i totalförsvaret under höjd beredskap krävs beslut av regeringen om allmän tjänsteplikt.

Ida Texell

Brandkåren Attunda

Brandkåren Attunda samverkar med både Frivilliga resursgrupper (FRG) som består av medlemmar från olika försvarsorganisationer och med Sveriges Civilförsvarsförbund.

Frivilligorganisationerna är med i det förebyggande arbetet, till exempel vid öppna hus, och berättar för allmänheten om hur den enskilde kan stärka sin egen och andras förmåga.

– Vi har också använt dem vid flera skarpa insatser, där de kanaliserar stöd och hjälp till drabbade, men även ger stöd till räddningstjänsten i insatsen. Det har varit vid större bränder i Sigtuna, Märsta, Upplands Väsby samt i Upplands-Bro. Med skicklighet, kompetens och engagemang genomför medlemmarna sina uppdrag. Det stärker svensk säkerhet.

I Attundas verksamhetsplan och i handlingsprogrammet finns konkreta mål för att utveckla samarbetet med frivilligorganisationerna inom det civila försvaret.

– Frivilliga är en viktig fråga för räddningstjänst under höjd beredskap, som har stor betydelse för skyddet av civilbefolkningen och civil egendom. Det är helt tydligt att vi här kommer att behöva de frivilliga försvarsorganisationerna i en rad funktioner. Den utvecklingen stärker också vårt samarbete för fredstida kriser.

Ida Texell, tidigare förbundsdirektör/räddningschef Brandkåren Attunda

Västerås stad

Västerås stad arbetar med frivilliga förstärkningsresurser sedan många år. Samarbetet sker i huvudsak genom konceptet Frivilliga resursgruppen (FRG) där medlemmar från flera frivilliga försvarsorganisationer ingår.

- Genom att samverka med Frivilliga Flygkåren kan vi få stöd med luftbevakning om det uppstår en större situation under exempelvis Västerås Summer Meet. Vi samverkar också med Frivilliga Radioorganisationen för att kunna få stöd med samband vid en kris där vanliga kommunikationsvägar slutat fungera.

Under olika händelser har frivilliga förstärkningsresurser visat sig vara viktiga för att stärka och avlasta stadens krisorganisation.

- Frivilliga förstärkningsresurser är en viktig resurs för oss. Oavsett om det handlar om att driva en trygghetspunkt, bevaka en vattentank eller stödja i en stab fyller de frivilliga och deras kompetenser en viktig funktion.

Kopplat till stadens arbete med Frivilliga resursgruppen tänker man också börja samverka med flera frivilliga försvarsorganisationer för att få en större bredd av kompetenser.

- Genom att vi har frivilliga i vårt krisarbete kan vår personal vid en kris fokusera mer på sina uppgifter. Vi får genom de frivilliga också tillgång till särskilda specialistkompetenser, som vår ordinarie personal inte har.

Mikael Lagergren

De 18 frivilliga försvarsorganisationerna

Frivilliga Automobilkärernas Riksförbund

Frivilliga Automobilkärernas Riksförbund (FAK) är en rikstäckande organisation med uppgift att utbilda förare för att säkerställa tung trafik i krissituationer. Även bandvagns-, snöskoter-, fyrhjulings-, drivmedels-, ADR- och motorsågsutbildning genomförs.

fak.se

Frivilliga Flygkåren

Frivilliga Flygkåren (FFK) är Sveriges största flygande resurs när samhället ställs inför prövningar. FFK kan ställa flygresurser till samhällets förfogande vad avser eftersök, inspektionsflyg, skogsbrandsövervakning, spaningsflyg, övervakning med mera.

ffk.se

Frivilliga Motorcykelkärernas Riksförbund

Frivilliga Motorcykelkärernas Riksförbund (FMCK) har uppdrag att utbilda förare på MC, snöskoter och terränghjulning för totalförsvaret. MC-ordonnansen tar sig fram oavsett väglag och terräng. Deltar även i eftersök och skallgång. FMCKs huvudsakliga uppgift är att utbilda mc-ordonnanser till Försvarsmakten.

fmck.se

Frivilliga Radioorganisationen

Frivilliga Radioorganisationen (FRO) finns i hela landet och vänder sig till sambandsintresserade. FRO rekryterar och utbildar personal till sambands- och ledningsstödsbefattningar i Försvarsmakten samt inom samhällets krisberedskap. IT-säkerhet är en viktig del av verksamheten.

fro.se

Flygvapenfrivilligas Riksförbund

Flygvapenfrivilliga (FVRF) utbildar – på plats vid olika flygplatser – personal som förstärker befintliga funktioner vid både civila och militära flygplatser och ger dessa ökad kapacitet och uthållighet.

flygvapenfrivilliga.se

Försvarets Personaltjänstförbund

Försvarets Personaltjänstförbund (FPF) har uppdrag att rekrytera och utbilda för Hemvärnet och Försvarsmakten i befattningar som bland annat personalbefäl och personalvårdsbefäl.

fpf.a.se

Insatsingenjörernas Riksförbund

Insatsingenjörernas Riksförbund (IIR) organiserar ingenjörer och specialister som är verksamma inom byggbranschen. IIR kan bidra med engagerad personal med rätt kompetensprofil vid olika samhällsstörningar inom byggnation eller infrastruktur, till exempel husbyggnader, bil och järnvägar, broar, flygfält, dammar, vattenteknik, elkraft och så vidare.

insatsingenjorerna.se

Sjövarnsskärernas Riksförbund

Sjövarnsskärernas (SVK RF) fartyg och besättningar förstärker samhällets resurser vid kris med sjötransporter, oljeskadeskydd, sjöövervakning och sjöräddning.

sjovarnskaren.se

Svenska Blå Stjärnan

Svenska Blå Stjärnan (SBS) utbildar inom lantbrukets djur (nötkreatur, gris, får och fjäderfå). Utbildning sker inom till exempel smittskydd, hantering, vaccinering och provtagning.

De kan assistera veterinär, vaccinera, bemanna stab, sanera betesmarker samt stallar.

svenskablustjarnan.se

Svenska Brukshundklubben

Svenska Brukshundklubben (SBK) utbildar räddningshundar med förare, som extra resurs till kommunal räddningstjänst och sjöräddning. SBK utbildar även hundtjänstpersonal samt hundförare och hundar till Försvarsmaktens olika förband.

brukshundklubben.se

Svenska Fallskärmsförbundet

Svenska Fallskärmsförbundet (SFF) utbildar ledare i pedagogisk och kravställande förmåga.

SFF ansvarar genom delegation från Transportstyrelsen för civil fallskärmsverksamhet i Sverige.

Genom anslutna föreningar och dess flygplan kan SFF bidra med ökad förmåga till luftburna uppdrag.

sff.se

Svenska Försvarsutbildningsförbundet

Försvarsutbildarna rekryterar och utbildar personal för samhällets säkerhet, däribland specialister inom kommunikation, hälsoskydd och farliga ämnen för civila myndigheter och Försvarsmakten. Vi utbildar även sjukvårdspersonal och andra specialister till Hemvärnet.
forsvarsutbildarna.se

Svenska Lottakåren

Svenska Lottakåren (SLK) utbildar i ledarskap samt stabsassistenter. Svenska Lottakåren kan bidra med stabsstöd såsom upprättande av stab, informationshantering och dokumentation. Myndigheterna skriver avtal direkt med individen eller avropar personal ur Stabspoolen.
svenskalottakaren.se

Svenska Pistolskytteförbundet

Svenska Pistolskytteförbundet (SPSF) utbildar pistolskytteinstruktörer samt personal för ammunitions- och drivmedelsgrupper för Försvarsmakten. Förbundet verkar också genom sin tränings- och tävlingsverksamhet för ökad skjutskicklighet och säker vapenhantering.
pistolskytteforbundet.se

Svenska Röda Korset

Svenska Röda Korset (SRK) utbildar frivilliga Första hjälpare, krisstödjare, volontärsamordnare och informatörer. Vår uppgift är också att sprida kunskap om den internationella humanitära rätten och säkerställa respekten för skyddsemblemet, det röda korset.
rodakorset.se

Svenska Skyttesportförbundet

Svenska Skyttesportförbundet (SvSF) utbildar instruktörer på AK4 åt Försvarsmakten med syftet att dessa personer ska användas vid grundutbildningarna av soldater.
skyttesport.se

Sveriges Bilkårens Riksförbund

Bilkåren utbildar fordonsförare och logistikere. Bilkåren kan även bidra med personal till staber och bidra till ökad förmåga inom transport och logistik. Kan även stärka förmågan med elverksoperatörer, ledningspersonal, mekaniker, ADR och Rakel.
bilkaren.se

Sveriges Civilförsvarsförbundet

Civilförsvarsförbundet (SCF) rekryterar och utbildar personer till Frivilliga Resursgrupper (FRG) som stöd för kommunen, en förstärkningsresurs i utsatta lägen. FRG hjälper till med evakueringar, information, administration och medmänskligt stöd till drabbade.
civil.se

Frivilliga i samhällets tjänst

Vid alla stora kriser de senaste åren har medlemmar i de frivilliga försvarsorganisationerna gjort ovärderliga insatser. Samhällets sårbarhet minskar och delaktigheten ökar när fler engagerar sig för vår gemensamma trygghet och säkerhet.

Regelverket som styr

Förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet reglerar frivilligorganisationernas verksamhet och den roll som MSB och Försvarsmakten har i sammanhanget. Organisationerna kan förstärka alla slags myndigheter och kommuner utifrån deras behov vid allvarliga samhällsstörningar. För myndigheter som har uppgifter inom totalförsvaret finns en särskild paragraf i förordningen om att använda dessa resurser om behov finns.

Myndigheternas uppgifter

3 § Myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret skall, var och en inom sitt verksamhetsområde, efter hörande av berörda frivilliga försvarsorganisationer och de samarbetsorgan som organisationerna kan ha bildat,

1. ange målen för utbildning av frivilliga för uppgifter inom totalförsvaret,
2. ange vilken utbildning som myndigheten anser bör genomföras,
3. lämna organisationerna underlag för upplysningsverksamhet,
4. vid behov teckna avtal enligt 2 §,
5. registrera och krigsplacera sådan personal som ingått avtal,
6. i övrigt stödja den frivilliga försvarsverksamheten.

Läs mer på:

frivilligaforsvarsorganisationer.se

msb.se/ffo

forsvarsmakten.se

© **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**

651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 www.msb.se

Foto: Jonas Hong Soo Eriksson, Marcus Askelöf, m.fl.

Tryck: DanagårdLiTHO Produktion: Le Bureau

Publ.nr MSB1201 - november 2019 ISBN 978-91-7383-978-5

**Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap**